

Вище зазначене свідчить, що існує потреба у створенні моделі професійної підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної діяльності, що і стане предметом подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел та літератури:

1. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-4065.html>
2. Проект Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita-dnepr.com/index.php/gromadske-obgovorennya/1675-kontseptsiya-rozvitku-nepererвної-pedagogichnoji-osviti>.
3. Сисоева С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Світлана Олександрівна Сисоева. – К., 1997. – 526 с.
4. Філософія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Щерба, В. К. Щедрін, О. А. Заглада ; за заг. ред. С. П. Щерби. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.

Анотація

Л.В.Козак

Подготовка будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности: концептуальные подходы

В статье обоснованы основные аспекты концептуальных подходов и положений подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности; раскрыта специфика и особенности инновационной профессиональной деятельности преподавателя дошкольной педагогики и психологии; определена генеральная идея концепции; представлены цели, задания, принципы, подходы, этапы подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности; очерчено содержание, формы, методы подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности и технология их реализации; выделены организационно-методические условия подготовки будущих преподавателей дошкольной педагогики и психологии к инновационной профессиональной деятельности и ожидаемые результаты.

Ключевые слова: преподаватель, будущий преподаватель дошкольной педагогики и психологии, подготовка к инновационной профессиональной деятельности, концепция.

Summary

L.V.Kozak

Preparing of the Future Teachers of Preschool Pedagogics and Psychology to Innovative Professional Activities: Conceptual Approaches

The basic aspects of conceptual approaches and provisions of future teachers of preschool education and psychology to an innovative professional activity are grounded in the article, it reveals the specific features and innovative professional teacher of preschool pedagogics and psychology, defined a general idea of the concept, presents the goals, objectives, principles, approaches and stages of preparation future teachers of preschool education and psychology to an innovative professional, outlined the content, forms, methods of preparation of future teachers of preschool pedagogics and psychology to an innovative professional and technology of its implementation; highlighted organizational and methodological conditions for training of teachers for innovative professional activities and expected results.

Key words: teacher, future teacher of preschool pedagogics and psychology, preparation for professional innovation, concept.

Дата надходження статті: «12» березня 2013 р.

УДК 81'276.11:37.014(045)

С.І.КОЛОМІЄЦЬ,

старший викладач

(м.Хмельницький);

А.М.КАЧУР,

аспірантка

(м.Кам'янець-Подільський)

Культура мовлення – категорія державна

Розглянуто культуру мовлення, її складники, їх роль у спілкуванні, причини суржикі. Визначено роль державної мови у зміцненні єдності держави. Зазначено пріоритетні характеристики української мови у порівнянні з іншими мовами. На конкретних прикладах окреслено сферу регулювання норм української літературної мови. Висвітлено вплив засобів масової інформації на формування мовленнєвої особистості. Розкрито питання про роль мовлення вчителя у гуманітарному розвитку школярів. Обговорено причини зростання, збіднення української мови та способи захисту її краси, багатства, національної та державотвірної сили. Запропоновано шляхи подолання низької мовленнєвої культури.

Ключові слова: *двомовність, засоби масової інформації і культури мовлення, культура мовлення, мовленнєва особистість вчителя, норми української літературної мови, сила слова рідної мови, суржик.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Відомо, що основою державності будь-якого європейського народу є національна мова. Вона не лише засіб спілкування. Це також спосіб сприйняття світу, відтворення його у свідомості людини. Україна вступила у Незалежність з ушкодженою мовою. Причина – суржикізація української мови під впливом русизмів, непотрібних запозичень. Скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву, це ознака бездуховності.

Аналіз досліджень і публікацій... Розвиток культури мовлення від мистецтва до науки представлено у працях Платона, Цицерона, Аристотеля, Квінтіліана; у XIX ст. вивчали красномовство А.Шишков, А.Мещерський, З.Глінка, Н.Кошанський, Д.Зеленецький, Ф.Буслаєв та ін.; у XX ст. культура мовлення була предметом дослідження науковців, лінгводидактів, мовознавців, а саме: Л.Глаудіна, Р.Міськевич, В.Аннушкіна, А.Міхальської, К.Климової, М.Пентилюк, С.Каленюк, Г.Волошиної, Г.Євсєєва, С.Амеліна, Ю.Шендрік, Т.Хоми та ін. У XXI ст. вивчення даної проблеми активізовано із вищою потужністю.

Формулювання цілей статті... Мета – розкрити сутність понять «культура мовлення», «норми літературної мови», «суржик»; визначити основні характеристики української мови; з'ясувати походження суржику, дати поради удосконалення культури мовлення; переконати, що ніщо так красномовно не свідчить про інтелект, освіченість людини, як мовленнєва культура.

Виклад основного матеріалу... Конституцією України статус державної мови надано українській мові (частина перша статті 10). Це повністю відповідає державотворчій ролі української нації, що зазначено у преамбулі Конституції України: «Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування в публічних сферах суспільного життя» [9, с.6].

За більшістю параметрів українська мова не поступається найрозвиненішим мовам світу. А таких параметрів, як мінімум, п'ять: древність, самотність, інформаційна спроможність, вокальність і краса звучання, термінологічна розвиненість. Кожен із цих параметрів заслуговує на увагу. За більшістю із них наша мова не пасе задніх, а, навпаки, перевищує низку індоєвропейських мов.

Українці – дуже стара нація, і свою духовну культуру наші пращури почали творити задовго до прийняття християнства в Україні. «Санскрит» – найперший доказ найдавнішої національної ідеї українців,» – так пише у книзі «Проукраїна і санскрит» дослідник історичного минулого українців Василь Кобилюха. У розділі «Санскрит» – ключ до вивчення праісторії української мови» автор крок за кроком підводить нас до розуміння наявності високої культури у мешканців терену України в часі, віддаленому від нас щонайменше у XX тисяч років. Проживаючи в одномовному середовищі впродовж багатьох тисячоліть, наші далекі пращури розвинули до нечуваної краси милозвучність і багатство своєї первісної мови, які нині так виразно, майже прозоро, впізнаємо у санскриті [8].

Насправді значну роль у взаємопроникненні української та індійської культур відіграє наше спільне коріння. Адже ще ніхто не скасував історичної гіпотези про те, що санскритська мова має європейське походження. В Азії вона поширилася тому, що до Індії задовго перед народженням Христа прибули орії з України – так звані тріпільці. У цьому контексті, як твердить Василь Кобилюха, цікавим є той факт, що в санскриті понад тисяча сучасних українських слів. Все це ознака глибокої давнини нашої мови.

Українська мова не тільки давня, а й самотня. Згідно з дослідженнями відомого мовознавця Г.Півторака, процес становлення східнослов'янських мов розпочався саме з української. Думку про давність і самотність української мови поділяють англійські вчені-лінгвісти Роберт Макрам, Уільям Крен та Роберт Макней (праця «The story of English»).

Наша мова не поступається іншим за інформаційними можливостями. Так, обсяг українського тексту, перекладеного з європейських мов, як правило, збігається з обсягом оригіналу англійського, французького тощо. Водночас російський переклад на 15% більший за оригінал.

Можна нагадати й про конкурс мов різних народів на вокальність, співучість і красу звучання (Париж, 1936р.), де українська мова посіла друге місце, а перше поділили французька й персидська. Російська мова посіла лише 36-те місце, поділивши його разом з африканською мовою суахілі. Такі от уперті факти.

Мова – основа культури кожної нації. І.Огієнко зазначав, що рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу. І кожен свідомий громадянин будь-якої країни, який знає і гордиться

своїм минулим, дбає про своє сьогоднішнє і майбутнє, – повинен оволодіти культурою мовлення – цією складною галуззю мовознавчої науки.

Питання культури мовлення для нашого суспільства з плином часу не втрачає своєї актуальності, бо це духовне обличчя людини, воно свідчить про загальний розвиток особистості, ступінь прилучення її до духовних багатств рідного народу й надбання усього суспільства. Культура мовлення тісно пов'язана з культурою мислення. Якщо людина ясно, логічно мислить, то й мовлення в неї ясно, логічне. Граматично багате мовлення не тільки ефективний засіб передачі й сприйняття думок та образів. Це й вияв поваги до людей, з якими спілкуєшся, до народу, який створив цю мову. Належний рівень культури мовлення свідчить про розвинений інтелект і загальну культуру особистості, забезпечує високий рівень спілкування, ушляхетнює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому.

Плекати культуру мовлення – обов'язок кожного. Як тут не згадати пророчі слова давньогрецького мислителя Сократа, який жив у IV ст. до н.е.: «Заговори, щоб я тебе побачив».

Усі діяння та сподівання людської душі закріплюються у слові. Воно – наше найзіркіше око, наймогутніша сила. Слово рідної мови – засіб передачі від покоління до покоління історичного, культурного, побутового досвіду народу, глибинних пластів його духовного життя.

Неспроста Тарас Шевченко називав українську мову «Господа слово», бо ця мова творилася за законами творення світу – природно і гармонійно. Кожне її слово – то Божий дар. Феномен Тараса Шевченка – чи не наймогутніше вивільнення української духовної енергії через Слово. Воно стало серцем України, живило своєю національною кров'ю весь величезний поранений і зболений її етнічний організм. Слово через душу підтримує національну цілісність і просторово і історично. Народ розвивається у слові, а слово пульсує у його розумі і душі. Воно не просто засіб для спілкування, воно наш Оберіг.

Як гарно про це сказав Тарас Шевченко:

«–Ну щоб, здавалося, слова...

Слова та голос – більш нічого.

А серце б'ється – ожива,

Як їх почує!»

Українська мова надзвичайно мудра і багата. Її архетипи дають відповідь на запитання: як було колись і що треба робити, аби було гідно зараз. Вона шліфувалась не два і не три століття, а щонайменше кілька тисячоліть. І шліфувалась народом, а це наймудріший граматики.

Унормованість української мови просто геніальна. Із культурою усного мовлення пов'язують уміння правильно говорити, дотримуватися усіх норм української літературної мови. Освічена людина повинна правильно вимовляти слова, правильно наголошувати їх, поєднувати відповідно до змісту та граматичних законів.

У кожній мові є своя звукова система, на основі якої встановлюються відповідні правила вимови звуків і звукокомплексів. Сучасна українська мова має на сьогодні усталені орфоепічні норми вимови голосних і приголосних звуків, сполучень приголосних, наголошення слів. Саме у фонетичній системі зберігається самобутність мови. Українську мову називають милозвучною, дзвінкою, солов'їною. А це характеристика й звукового ладу, її мелодики, інтонації, яку треба пізнавати, усвідомлювати і зберігати.

Порушення літературної вимови є свідченням, що людина або не знає орфоепічних норм, або виявляє байдужість до свого мовлення, демонструючи цим самим низьку мовленнєву культуру.

Одна з найголовніших ознак української літературної мови – дзвінка вимова приголосних у кінці слова і складу. Коли, наприклад, диктори кажуть: хліП, сніХ, гряТка, клаТка, нароТ, триТцять, прибуФ, заявиФ, каСка замість хліБ, сніГ, гряДка, клаДка, нароД, триДцять, прибуВ, заявиВ, каЗка, то цим вони не тільки засвідчують свою професійну непридатність, а й завдають неабиякої шкоди культурі мовлення народу.

Шиплячі приголосні в українській мові загалом тверді, вони набагато твердіші, ніж у російській мові: часто, чути, чорний, чобіт, шити, а не *чясто, чюти, чьорний, чьобіт, шіти*.

Нове видання «Українського правопису» поновило в правах репресовану 1933 року літеру І для позначання проривного задньоязикового звука. Ця літера пишеться і звучить у словах: агрус, гаада, ганок, гатунок, джигун, гречний тощо. Добре що ця літера є в українській абетці, добре, що можемо розрізняти на письмі і у вимові слово гніт (гноблення) і гніт (родовий відмінок від гнота), грати (дієслово) і грати (іменник), гулі (гуляння) і гулі (нарості на тілі).

Ще одна поширена помилка проти української фонетики – це вимова слів Ханс, Хельмут, Хофман, Йоханн тощо. У російській мові таке явище виправдане, бо там немає фрикативного Г, є лише Г і Х. В українській мові тут можлива тільки фонема Г: Ганс, Гельмут, Гофман, Йоганн.

Спотворюють правописне і звукове обличчя української мови вимова *Ленін*, *лебідь*, *перший*, *лекція*, *шалений*. Цей перелік можна продовжити. Такі помилки – це цілковите паплюження вікових традицій та фонетичного обличчя української мови.

Правильне наголошування слів – це також показник культури усного мовлення. Дуже часто мовці нехтують цими правилами, забуваючи при цьому, що акцентні норми мають суспільний характер, тобто дотримання їх є обов'язковим, хто говорить українською мовою. Правильне наголошування слів важливе для збереження не тільки вномованості, а й характерного для українця мелодійного, пісенноплинного ладу мовлення.

Багато помилок допускаємо, неправильно наголошуючи слова. Чим це зумовлено? По перше, тим, що в українській мові наголос рухомий, тобто при зміні слова він може змінювати своє місце. Наприклад: *рука*–*руки*, *голова* – *голови*, *говорити*–*говориш* та ін. Зміна наголосу може впливати й на значення слова: *обід*–*Обід*, *лапки*–*лапки*, *нашипати*–*нашипати*, *плачу* (від плакати)–*плачу* (від платити), та ін.

В інших мовах слова мають постійне місце наголосу. У французькій мові, наприклад, він на останньому складі, у чеській, словацькій – на першому, у польській – на передостанньому. Однак вільний наголос не означає, що наголошувати слова можна довільно. Засвоюючи мову з тексту, не можна засвоїти правильне наголошування слів. Найкраще його засвоювати з живої мови, з радіомовлення, з телебачення, на виставах у театрах.

На жаль, не всі редактори, диктори радіо чи телебачення опікуються культурою усного мовлення. У цій царині політика зближення мов наробила багато шкоди. І другою причиною неправильного наголошування в українських словах є те, що діє інтерференція російського наголосу. Ось перелік частовживаних українських слів, у яких наголошено інший склад, ніж у відповідних російських: *новий*, *старий*, *одинадцять*, *чотирнадцять*, *дочка*, *дрова*, *високо*, *широко*, *граблі*, *легкий*, *тонкий*, *черствий*, *пісний*, *ненавидіти*, *обруч*, *Олень*, *плигати*, *посидіти*, *постояти*, *спина*, *середина*, *приятель*, *кропива*, *колесо*. Цей перелік можна продовжити.

Правильні, історично обумовлені наголоси у словах української мови, підкреслюють їх шляхетність, музичність. Вимовте правильно найбільш уживані слова у повсякденному мовленні, і ви відчуєте це: *читання*, *навчання*, *завдання*, *видання*, *послання*, *зібрання*, *визнання*, *вчення*, *поняття*, *вірші*, *вирозно*, *гуртожиток*, *горобина*, *горошина*, *черговий*, *моє*, *твоє*, *моє*, *мене*, *тебе*, у *себе*, *буде*, *будуть*, *будемо*, *нести*, *вести*, *зроблю*, *напишу*, *розкажу*, *разом*, *предмет*, *договір*, *лікарський* (рецепт), *лікарська* (рослина), *беремо*, *несемо*, *книжок*, *помилку*, *грошей*, *візьму*, *заплека*, *посередині*, *цього*, *свого*, *цього*, *когда*, *гостей*, *одного*, *одного*, *випадок*, *кінчити*, *котрий*, *предмет*, *курятина*, *сімдесят*, *фаховий*. Цей перелік можна продовжити.

Чи можемо ми говорити про високу культуру мовлення у школах, середніх і вищих навчальних закладах у громадських місцях, у повсякденному спілкуванні? Звичайно, ні. Причина руйнації нашої мови у суржику, у ненормативній лексиці, засміченості мови. У наші дні і новотвір з'явився – суржикізація. Тобто суржикізація країни, населення, мови, граматики мови.

Суржик – це прибране у мовну форму суспільно-історичне явище, яке характеризує колоніальне, а в наших умовах – постколоніальне суспільство, свого роду імперський спадок, який, як усі переконаємося, сам по собі не тільки не зникає, а й посилює свої позиції.

Варто пам'ятати, що суржик був у нас не завжди. Не могло бути його в добу нашої давньокіївської держави – Княжої України, бо це була самодостатня, міцна, могутня держава, мова якої під мову іншої країни не підпадала. Суржик з'являється лише за умови, коли країна, а разом з нею і її мова, потрапляють у підлеглість іншої країни, іншому народові, іншій мові, деформує її, нищить і руйнує саму душу народу. І тим успішніше це відбувається у нерівній взаємодії мов (одна обороняється, друга – агресивно наступає), і витворюється цей мовний симбіоз.

Русизмами рясніє мова учнів, студентів, на жаль, педагогів, вчителів, державних службовців – аж до міністрів, народних депутатів (не без винятків, звичайно). В царині лексики діють найрізноманітніші способи деукраїнізації: калькування російських слів, українське озвучення їх. Ми живемо у просторі, який заповнили слова: *тіпа*, *блін*, *пофіг*, *короче*, *мелочь*, *кльово*, *кайф*, *діджей*, *канешно*, *січас*, *не нада*, *девушка*, *сапожки*, *хозрацот*, *сільодка*, *садік*, *стройка*, *мебель*, *нравіться*, *слідуючий* (замість наступний), *сбербанк* (замість ощадбанк), *я рахую* (коли йдеться не про підрахунок, а про власну думку), *приймати участь* (замість брати участь), *неділя – тиждень* (замість неділя – сьомий день тижня), *відкрити двері* (замість відчинити двері), *відкрити книжку*, *зошит* (замість розгорнути книжку, зошит), *ліки від серця* (замість ліки проти болю в серці) тощо

Окремо треба зупинитись на поширеному у російській мові прийменникові «по», який в українській мові має відповідників: *по собственному желанию* – *за власним бажанням*, *по*

истории – з історії, по имени – на ім'я, по делам – у справах, по болезни – через хворобу, по телефону – телефоном та інші приклади. Таким чином, більшості російських словосполучень з прийменником «по» в українській мові відповідають конструкції з іншими прийменниками або без них.

Є люди, які не мають права на помилки у мовленні. Це – працівники радіо і телебачення, диктори, лектори, актори, вчителі, бо їхнє слово повинно бути взірцем для решти громадян України. Носіями зразкової української мови мусять стати державні діячі, урядовці всіх рангів. Тим часом матеріали наших засобів масової інформації засмічені надмірною кількістю невмотивованих чужих слів, ненормативними наголосами.

Прислухаймося до мови багатьох радіоканалів, а особливо телевізійних програм. Хіба не відчуваємо спроб легалізації суржику у ЗМІ і в інших сферах нашого життя, про яке ті ЗМІ розповідають? Іноді ті спроби наче непомітні – наприклад, ви чуєте: «*більш широкий*» (замість українською *ширший*), або *давайте працювати* (замість *працюймо*). З екранів телевізорів розповідають про «*передвиборчу компанію*» (замість *кампанію*), про «*важке матеріальне положення пенсіонерів*» (замість *становище*), «*відношення до людини*» (замість *ставлення*), «*вірна відповідь*» (замість *правильна*), «*зробили прививку*» (замість *щеплення*). Подібні приклади незчисленні.

Чітке визначення суржику і пов'язаної з ним загрози тотального розмивання норм української літературної мови дав свого часу Б.Антоненко-Давидович у праці «Як ми говоримо «Недобре, – зазначав письменник, коли людина, не знаючи гаразд української або російської мови або тої і тої, плутає обидві ці мови, переміщує їхні слова, відмінює слова однієї мови за граматичними вимогами другої. Так створюється мовний покруч, чи як кажуть у нас в Україні, суржик» [3, с.7].

У дев'яностих роках суржик став, нарешті, об'єктом лінгвістичного аналізу. Одна з перших його дослідниць Олександра Сербенська, упорядник посібника з промовистою назвою «Антисуржик», розвинула погляд Б.Антоненка-Давидовича на досліджувану субмову як zdeградовану під тиском русифікації форму українського мовлення, підкресливши, крім лінгвістичного, психологічний аспект його негативного впливу на свідомість.

«Сьогодні слово «суржик» – пише О.Сербенська, – почали вживати і в широкому розумінні – як назву zdeградованого, убогого духовного світу, його відірваності від рідного. Мішаниною двох мов – української та російської – говорить частина людності України, хоч загальновідомо, що користуватися сумішшю з двох мов – це одне з найтривожніших явищ загальнопедагогічного характеру. Скалічена мова отупляє людину, зводить її мислення до примітиву. Адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалась упродовж віків, загрожує змінити мову...» [2, с.6].

Суржик – ракова хвороба мови. Він, звичайно, заслуговує на осуд. Цю хворобу потрібно лікувати, і це розуміє більшість, але є ті, котрі вбачають у ньому позасумнівну нормальність. Є багато й тих, котрих це цілковито не турбує, бо вважають, що повного збігу літературної і розмовних мов жодного народу немає.

Є розмовні варіанти літературної мови, є діалектні варіації, але у нас в Україні, на першому плані-суржик. Діалектні форми, на відміну від суржика, слід вважати як мовне багатство, як джерело живлення тієї або іншої мови. Культурні нації культурно, найдбайливіше ставляться до своїх діалектів. Отже, діалекти і суржик – це зовсім різні явища. Носій діалекту засвідчує лишень безмежне багатство нашої мови і вже цим заслуговує на повагу. Захист української мови в Україні, утвердження її в усіх клітинах державного і суспільно-політичного організму – це не боротьба проти російської мови, не будівництво «китайської стіни» між Росією і Україною, приниження чи ігнорування російської мови і культури, мов інших національних меншин в Україні, а відродження і піднесення пониженої, поруйнованої, упослідженої української мови, культури, духовності.

Новітні асимілятори наполегливо поширюють міф про лінгвістичну близькість української і російської мов: мовляв, природно, що російська мова для українців є рідною. Але погляньмо на таблицю «Лексичні відстані мов», що у Лінгвістичному музеї Київського національного університету імені Т.Шевченка. Що бачимо? Українська мова відрізняється від польської – на 30%, від болгарської – на 32%, від чеської – на 36%, від російської – на 38%. Отже, причина засилля російської мови в Україні не в лексичній близькості, а в політиці, в бездуховності. Надзвичайно страшним, підступним у цьому українофобському процесі є те, що прекрасна мова Пушкіна, Толстого, Тургенева, Паустовського, Горького у руках жорстоких асиміляторів новітнього покоління стає засобом позбавлення життя такої ж прекрасної мови Шевченка, Франка, Лесі Українки, Коцюбинського, Винниченка і т.д.

Мова – це теж Батьківщина, душа народу, основа ідентифікації нації. Вона потребує постійного дбайливого догляду, культивування. Адже однією з ознак цивілізованості держави є її ставлення до мови в усіх проявах. Зразком такої держави можна вважати Францію, де уряд уживає величезних зусиль для піднесення культури французької мови, її чистоти та утвердження престижу. Послідовно веде боротьбу проти засмічення мови корінного народу непотрібними запозиченнями з інших мов.

І це при тому, що французькій мові на рідній землі ніколи ніщо не загрозувало, не загрожує і не загрожуватиме. У Франції, Німеччині заборонено на державному рівні використовувати в місцях масового користування англійські вивіски і навіть вживати англійські слова, коли існують рідні аналоги. А у нас?

Засоби масової інформації, мовлення заповнили слова – *шоу, фани, кілери, офіс, імідж, хот-дог* тощо. А можна сказати: *вистава, шанувальники, вбивці, установа, опінія (репутація), канакка*.

Запозичувати треба лише тоді, коли мова не має власного лексичного позначення для якогось поняття. Вживання чужих слів без жодної міри часто бачимо на сторінках преси, чуємо в теле- й радіопередачах. На відміну від багатьох цивілізованих країн, де слово може стати надбанням літературної мови тільки після дозволу академічної мовознавчої установи, у нас будь-хто може вживати що завгодно і де завгодно.

Замість того, щоб пошукати відповідного слова в далеко не бідній з лексичного погляду рідній мові, використовують чуже. І вже чуємо і читаємо: *анархія (замість безладдя), аргумент (доказ), дефект (недолік), симптом (ознака), фіаско (поразка), субсидія (грошова допомога), нюанс (відтінок), контракт (договір), табу (заборона), сервіс (обслуговування), презент (подарунок), креативний (творчий), патент (дозвіл)*. Замість *збут, організація збуту* всюди чуємо і читаємо *маркетинг*, замість *вкладення капіталу – інвестиції*, замість *управління – менеджмент*, замість *керівник – менеджер*, замість *зв'язки з громадськістю – англійський вислів паблік рилейшнз*. Прикладів засмічення української мови зайвими чужими словами безліч. А варто шанувати оригінальні витвори рідної мови. Ми вибирали не випадкові приклади, а ті що трапляються часто, притаманні багатьом і тим самим знижують загальний рівень мовної культури.

Чому так легко наші співвітчизники у XXI столітті цураються всього рідного? Найперша відповідь лежить на поверхні: у масовій підсвідомості міцно засіло переконання, що привабити відвідувача можна тільки «чужинецьким», з ярликом «Made in не наше», бо наше – другорядне й неповноцінне. Порушене питання давно переросло в гостру суспільну проблему, яка у свою чергу загрожує обернутися моральною катастрофою для нації й держави.

Питання про культуру повсякденного мовлення українців, на жаль, не втратило свого драматизму. Воно є частиною широкого питання про масштаби і якість суспільного функціонування української мови. Витіснення її з багатьох сфер публічного існування призвело до нехтування її функціональними можливостями, до «завмирання» багатьох природних форм вираження, на зміну яким приходять спотворені. Втрата природності і краси, засилля кальок з російської мови та суржику позбавляють нашу мову унікальності, що є підставою її існування. Це зменшує конкурентоздатність української мови у публічному і приватному мовленні, компроментує й дає додаткові аргументи її недоброзичливцям.

Не будучи господарем власного інформаційного простору, не зробивши українську мову реально державною, не створивши національного життєвого середовища, Україні важко реалізувати свою державотворчу національну ідею, йти своїм шляхом розвитку, акумулюючи і використовуючи вітчизняний і світовий досвід. Тому надзвичайно важливо, щоб орієнтири нашого державотворення базувалися на національних пріоритетах в економіці, політиці, культурі мови.

Візьмемо на озброєння мудрі думки наших предків. У «Посланні Володимира Мономаха дітям» наш славний пращур сказав: «Не лютуйте словом, не гнівіть нікого в розмові...Очі тримайте донизу, а душу – вгору» [17, с.48].

Іван Огієнко (митрополит Іларіон) заповідав нам:

«На кожному кроці і кожної хвилини охороняй честь своєї рідної мови, як свою власну, і навіть більше – як честь своєї нації. Хто не береже честь своєї рідної мови, як свою власну, і навіть більше як честь своєї нації, той підкопує основи своєї нації» [13, с.196].

«Кожний свідомий член свого народу мусить допомагати всіма способами розвитку культури своєї літературної мови» [13, с.196].

Кожний свідомий член свого народу мусить добре розуміти й поширювати головне різномовне гасло «Для одного народу – одна літературна мова й вимова, один правопис» [13, с.197].

Висновки... Час зрозуміти кожному українцеві, що, засмічуючи мову, бездумно сприймаючи те, що нам нав'язують ми байдужіємо до національної гідності, деградуємо. Чи варті ми поваги, коли зневажаємо самі себе?

А хочемо бути європейцями у повному розумінні цього слова. Адже європейська інтеграція – це не тільки впровадження демократичних норм і стандартів у всіх сферах життя України. Євроінтеграція – це висока культура поведінки, мовлення, підтримка рідної мови, бо все погане – від безкультур'я. А євроінтеграція України насправді починається з кожного із нас і стосується не лише тих, хто хоче бачити Україну європейською державою, а й тих, хто налаштований до цього скептично. Справжні цінності демократії, повсякденного життя, спілкування мають загальнолюдський вимір.

Нині кожний свідомий українець повинен зрозуміти – Україна починається з нього. Він зобов'язаний відстоювати свою мову, культуру. Утвердивши в Україні українську мову, – збережемо Україну як європейську націю, піднімемо у кожного українця дух національної свідомості, забезпечимо високу культуру мовлення як визначний показник культури в цілому.

Культура мовлення – надійна опора у вихованні діяльного, справжнього патріотизму, вона передбачає вироблення етичних норм міжнаціонального спілкування, які закладають основи нової України – держави зразка III тисячоліття. Тому культура мовлення – категорія державна.

Список використаних джерел та літератури:

1. Анеліна С. Розвиток культури мовлення як складової культури професійного спілкування / С. Анеліна // Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. – 2011. – Сер. Педагогіка і психологія. – № 2. – С. 5–8.
2. Антисуржик / за заг. ред. О. Сербенської. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
3. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / уклад. Я. Тимошенко ; передм. Б. Тимошенко. – К. : КМ Academia, 1994. – 255 с.
4. Бабер В. Формування культури мовлення майбутніх учителів початкових класів як засіб їх соціалізації / В. Бабер // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2012. – Вип. LIX. – С. 237–244.
5. Губерначук С. Як гул століть, як шум віків – рідна мова / С. Губерначук. – К. : Бліц-інформ, 2002. – 234 с.
6. Залізняк А. Культура мови майбутнього педагога як складова професійної культури / А. Залізняк // Педагогічні науки: теорія і практика, інноваційні технології. – 2011. – № 4–5. – С. 328–336.
7. Зорівчак Р. Боліти бодем слова нашого / Р. Зорівчак. – Львів : [б.в], 2005. – 296 с.
8. Кобилоха В. Праукраїна і Санскрит / В. Кобилоха. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 512 с.
9. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року ; із змін., внесен. Законом України від 8 груд.2004 року № 2222-IV. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
10. Криський М. Культура мовлення як умова успішного спілкування / М. Криський // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 9. – С. 186–191.
11. Культура української мови : довідник / за ред. В. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
12. Мальонкіна І. Складники культури мовлення, їх роль у спілкуванні / І. Мальонкіна // Українська мова та література. – 2011. – № 41–42. – С. 16–21.
13. Огієнко І. Історія української літературної мови / І.Огієнко ; упоряд., автор істор.-біогр. нарисів і приміток М. Тимошик. – К. : Либідь, 1995. – 296 с. – (Бібліотека «Літературні пам'ятки України»).
14. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова / Г. Півторак. – К. : Наукова думка, 1993. – 200 с.
15. Погрібний Г. Поклик дужого чину : статті, портрети, силуети, набліження, публіцистика / Г. Погрібний ; вступ. сл. В. Дончика, П. П. Кононенка. – К. : Просвіта, 2009. – 680 с.
16. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради / О. Пономарів. – К. : Либідь, 2002. – 240 с.
17. Українська дитяча література : хрестоматія / упоряд. І. Луценко, А. Подолинний, Б. Чайковський. – К. : Вища школа, 1992. – Ч. 2. – 384 с.
18. Яковчук О. Практикум із культури українського мовлення / О. Яковчук, Н. Железняк, О. Надточій, Н. Лобенко // Українська мова та література. – 2012. – № 22. – С. 4–15.

Анотація

С.И.Коломиец, А.Н.Качур

Культура речи – категория государственная

Рассмотрено культуру речи, ее составляющие, их роль в общении, причины суржика. Определено роль государственного языка в укреплении единства государства. Указано приоритетные характеристики украинского языка в сравнении с другими языками. На конкретных примерах рассмотрено сферу регулирования норм украинского литературного языка. Очерчено влияние средств массовой информации на формирование языковой личности. Раскрыты вопросы о роли речи учителя в гуманитарном развитии школьников. Обсуждено причины русификации, обеднения украинского языка и способы защиты его красоты, богатства, национально- и государственно-созидательной силы. Предложены пути преодоления низкой речевой культуры.

Ключевые слова: *двуязычие, средства массовой информации и культуры речи, культура речи, языковая личность учителя, нормы русского литературного языка, сила слова родного языка, суржик.*

Summary

S.I.Kolomiyets, A.M.Kachur

Culture of Speech – Category of the State

The culture of speech, its components, their role in communication, causes of doublespeak is considered. The role of the state language in strengthening the unity of the state is determined. The author specified the priority features of the Ukrainian language in comparison with other languages. Specific examples considered of the regulation of the norms of Ukrainian literary language. It outlined the influence of the media on the formation of a linguistic personality. Unsolved questions about the role of the teacher's speech in the humanitarian development of pupils. The causes of Russification, impoverishment of the Ukrainian language and the methods of protection of his beauty, wealth, nation- and state-formation power of the language are discussed. The ways to overcome the low speech culture are suggested.

Key words: *bilingualism, mass media and speech culture, the culture of speech, language personality of the teacher, the norms of the Ukrainian literary language, the power of word of the native language, doublespeak.*

Дата надходження статті: «26» березня 2013 р.

УДК 371.2 (09)

І.І.КОНОВАЛЬЧУК,
кандидат педагогічних наук
(м.Житомир)

Проблемні локуси синергетичного аналізу інноваційних освітніх процесів

Обґрунтовано правомірність та доцільність використання синергетичної методології для дослідження освітніх інновацій. Визначені проблемні локуси дослідження інноваційних освітніх процесів, що потребують застосування синергетичного підходу й можуть знайти вирішення в координатах синергетики. Синергетичні методи дозволяють розкрити нові смислові аспекти процесів та механізмів саморозвитку й самоорганізації інноваційних педагогічних систем. Відповідно до принципів системного синергізму нововведення характеризуються самодетермінованістю, нелінійністю, ймовірністю, біфуркаційністю, багатоваріантністю змін та творчою активністю їх суб'єктів.

Ключові слова: *інновація, інноваційний процес, інноваційна педагогічна система, синергетичний підхід, проблемні локуси дослідження інновацій.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасні інноваційні освітні процеси характеризуються складністю, нелінійністю, багатофакторністю, взаємозалежністю як зовнішніх керуючих впливів, так і внутрішньої самоорганізації. Така поліаспектність визначає необхідність комплексного аналізу інноваційних процесів і для їх опису та дослідження може бути використаний методологічний потенціал синергетики, як теорії самоорганізації систем. Синергетика, стверджуючи загальність нелінійності й критично переглядаючи сформовану модель інноваційного розвитку освіти, дозволяє по-новому осмислити природу інновацій, механізми їх виникнення і реалізації.

Аналіз досліджень і публікацій... Провідні теорії інноваційних процесів (Х.Барнетт, Н.Гросс, М.Лапін, Ю.Карпова, С.Крючкова, А.Пригожин, І.Проданов, Е.Роджерс, Б.Сазонов, О.Сергеева, В.Толстой) базуються на методологічних позиціях системно-синергетичного підходу. В їх інтерпретації інноваційні процеси розглядаються як багаторівневий цілісний феномен, універсальний, закономірний за свою природою, суть якого полягає у генетичній властивості педагогічних систем до оновлення і саморозвитку.

Методологія і методика застосування засобів синергетичного підходу для аналізу інноваційних педагогічних систем та виявлення закономірностей їх розвитку розкриваються у працях вітчизняних та зарубіжних науковців (В.Аршинов, О.Бочкарьов, О.Вознюк, В.Виненко, В.Докучаєва, О.Дубасенюк, А.Євтюк, С.Клепко, В.Кушнір, В.Лутай, В.Маткін, Л.Новікова, Л.Сурчалова, Ю.Талагаєв, М.Таланчук, М.Федорова та ін.).

Зазначимо, що у багатьох дослідженнях з педагогічної інноватики розглядаються лінійні, однофакторні моделі інноваційних процесів, у яких основними детермінантами інноваційних змін у загальноосвітніх навчальних закладах визнаються зовнішні впливи. Такий контекст аналізу проблем фактично залишає поза увагою дослідників ряд питань пов'язаних з природою внутрішніх механізмів виникнення і реалізації інновацій, функціонування інноваційних